

1. Мовчан В.В. Екологічна освіта і виховання у шкільному курсі географії / В.В. Мовчан, О.Г. Корнус, А.О. Корнус // Наукові записки СумДПУ імені А. С. Макаренка. Географічні науки. – 2017. – Вип. 8. – С.191-195.
2. Корнус О. Г. Роль шкільної географії у формуванні екологічної свідомості учнів / О.Г. Корнус, А.О. Корнус, В.В. Мовчан // Вісник Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Серія Екологія. – 2016. – Вип. 1. – С. 99-110.
3. Мовчан В.В., Корнус А.О. Дослідження лісових ландшафтів на ключових ділянках у долині р. Хорол // Екологія і раціональне природокористування : Збірник наукових праць. – Суми : Сумський державний педагогічний університет ім. А.С. Макаренка, 2009. – С. 66-71.
4. Таксаційний опис земельних ділянок лісового фонду Березоволуцької сільської ради станом на 01.01.2005 р. – Полтава: ДП «Полтаваоблагроліс», 2006. – 51 с.

ПРИМІСЬКІ ПРОСТОРИ МЕТРОПОЛІТЕНСЬКИХ ЦЕНТРІВ УКРАЇНИ, ЩО ЗМІНЮЮТЬСЯ

Мезенцев К.В., Мезенцева Н.І.

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

За останні 20 років феномен житлової субурбанізації сформував нові паттерни розселення, міські ландшафти у метрополітенських регіонах Центральної та Східної Європи [2, 3], суттєво вплинув на зміну фізичної морфології, функціональної моделі землекористування та соціально-просторову структуру посткомуністичних міст та їх метрополітенських регіонів [5]. З утвердженням приватної власності на землю та поступовим зростанням доходів населення виникла потреба у новому житловому будівництві. Розпочалася нова хвиля житлової субурбанізації навколо метрополітенських центрів України. Частина міських жителів почала будувати приватні житлові будинки за межами міст у поселеннях із зручною транспортною доступністю. Додатковими стимулами стали прагнення жити в екологічно чистіших умовах та соціальний статус. При цьому, як зазначають Т. Борен та М. Джентіле, “вертикальне будівництво” житла, навіть у периферійних районах (пострадянських) міст, має пріоритет над поширенням субурбанізації з низькою щільністю забудови. Це не означає, що остання взагалі не розвивається, а скоріше те, що вона продовжує залишатися сферою “економічної еліти”, а отже, і більш “скромною” з точки зору територіальних масштабів [1].

Важливою спільною рисою житлової субурбанізації у постсоціалістичних країнах є слабкість планувальних заходів, нерегульоване, неконтрольоване зростання приміських поселень. Як результат слабкості суспільних інституцій та законодавчої невизначеності незаконне розміщення житла у приміській зоні стало звичним явищем [2]. Оскільки дачні поселення менш помітні в приміському ландшафті, ніж нові поселення, побудовані на колишніх сільськогосподарських землях, роль планування у розвитку цих територій значною мірою була взагалі проігнорована [3]. Планувальні підходи у пост-літній субурбії (“post-sumurbia”) швидше еkleктичні. З одного боку, мешканці усвідомили, що мають покладатися на власні ресурси і задоволені бути незалежними та вільними від регулювання, з іншого боку, місцеві

планувальники не втручаються в діяльність мешканців і реагують в кращому випадку лише на їх запити [4]. Подібна ситуація і щодо регулювання будівництва та функціонування котеджних містечок. Хоча ряд дослідників відмічає, що після 2000 року ситуація змінилася суттєво, паттерн “постсоціалістичної субурбанізації” 1990-х років модифікувався, оскільки з’явилися нові актори, змінилися економічні та політичні умови міського розвитку, змінилися масштаби житлової субурбанізації [2].

Не дивлячись на певні відмінності спільною рисою “постсоціалістичної субурбанізації” є соціальний мікс та *співіснування різних типів приміських просторів* [2]. Так, в межах приміської зони відбуваються процеси трансформації існуючих населених пунктів за рахунок нового будівництва чи модернізації окремих житлових будинків чи цілих вулиць в сільських поселеннях (у межах старої сільської забудови, в основному спланованої ще в 1960-70-х роках), будівництво нових багатоквартирних будинків у містах-супутниках. Водночас значного поширення отримало будівництво нових котеджних містечок на колишніх сільськогосподарських землях, зелених зонах чи невикористовуваних ділянках. До цього додається поступове перетворення колишніх дачних поселень та садово-городніх кооперативів на постійне житло. При цьому чітко простежується градієнт інтенсивності житлової субурбанізації.

Як узагальнення, можна виділити такі *типи приміських просторів* метрополітенських центрів України – сільські поселення, охоплені субурбанізацією (suburban-absorbed rural settlements), нові котеджні містечка (new “cottage” villages), перетворені на постійні дачні поселення (residentialized summer houses settlements), зростаючі міста-супутники радянських часів (amplified Soviet era satellite towns) та райони внутрішньої субурбанізації (internally suburbanized cities’ neighborhoods). Для їх характеристики доцільно використовувати чотири ключових ознаки: оточуючий простір (сільський, міський, відкритий), характер змін (нова забудова, оновлення-модернізація, знесення та будівництво нового житла, “втиснення” окремих будинків у старі мікрорайони), тип житла (низькоповерхова індивідуальна забудова, таунхауси, багатоповерхова забудова) та спосіб життя (приміський, сільський, міський, змішаний).

Література

1. Borén T., Gentile M. Metropolitan Processes in Post-Communist States: an Introduction // Geografiska Annaler. – 2007. – Vol. 89 B (2). – P. 95-110.
2. Brade I., Smigiel Ch., Kovacs Z. Suburban Residential Development in Post-socialist Urban Regions: The case of Moscow, Sofia and Budapest // Kilper, H. (ed.) New Disparities in Spatial Development in Europe. German Annual of Spatial Research and Policy 2009. – Springer, 2010. – P. 79-104.
3. Leetmaa K., Brade I., Anniste K., Nuga M. Socialist summer-home settlements in post-socialist suburbanization // Urban Studies. – 2012. – № 49 (1). – P 3-21.
4. Nuga M., Metspalu P., Org A., Leetmaa K. Planning post-summurbia: From spontaneous pragmatism to collaborative planning? // Moravian Geograph. Reports. – 2015. – Vol. 23(4). – P. 36-46.
5. Sýkora L., Ouředníček M. Sprawling Post-Communist Metropolis: Commercial And Residential Suburbanisation in Prague and Brno, the Czech Republic // Razin E. et al. (eds.) Employment Deconcentration in European Metropolitan Areas. The GeoJournal Library. – 2007. – Vol. 91. – P. 209-233.